
STUDIA IURIS

JOGTUDOMÁNYI TANULMÁNYOK / JOURNAL OF LEGAL STUDIES

2025. II. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

A folyóirat a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának a közleménye. A szerkesztőség célja, hogy fiatal kutatók számára színvonalas tanulmányaik megjelentetése céljából méltó fórumot biztosítson.

A folyóirat közlésre befogad tanulmányokat hazai és külföldi szerzőktől – magyar, angol és német nyelven. A tudományos tanulmányok mellett kritikus, önálló véleményeket is tartalmazó könyvismertetések és beszámolók is helyet kapnak a lapban.

A beérkezett tanulmányokat két bíráló lektorálja szakmailag. Az idegen nyelvű tanulmányokat anyanyelvi lektor is javítja, nyelvtani és stilisztikai szempontból.

A folyóirat online verziója szabadon letölthető (open access).

ALAPÍTÓ TAGOK

BODZÁSI BALÁZS, JAKAB ÉVA, TÓTH J. ZOLTÁN, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

FŐSZERKESZTŐ

JAKAB ÉVA ÉS BODZÁSI BALÁZS

OLVASÓSZERKESZTŐ

GIOVANNINI MÁTÉ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI

BOÓC ÁDÁM (KRE), FINKENAUER, THOMAS (TÜBINGEN), GAGLIARDI, LORENZO (MILANO),
JAKAB ANDRÁS DSc (SALZBURG), SZABÓ MARCEL (PPKE), MARTENS, SEBASTIAN (PASSAU),
THÜR, GERHARD (AKADÉMIKUS, BÉCS), PAPP TEKLA (NKE), TÓTH J. ZOLTÁN (KRE),
VERESS EMŐD DSc (KOLOZSVÁR)

Kiadó: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Székhely: 1042 Budapest, Viola utca 2-4

Felelős Kiadó: TÓTH J. ZOLTÁN

A tipográfia és a nyomdai előkészítés CSERNÁK KRISZTINA (L'Harmattan) munkája

A nyomdai munkákat a Robinco Kft. végezte, felelős vezető GEMBELA ZSOLT

Honlap: <https://ajk.kre.hu/index.php/jdi-kezdolap.html>

E-mail: doktori.ajk@kre.hu

ISSN 3057-9058 (Print)

ISSN 3057-9392 (Online)

URL: KRE ÁJK - Studia Iuris

<https://ajk.kre.hu/index.php/kiadvanyok/studia-iuris.html>

A SÉRTETT MÚLTJÁNAK BÜNTETŐJOGI ÉRTÉKELÉSE A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁGBAN 1896-TÓL NAPJAINKIG THE VICTIM'S PAST IN THE PRESENT SLOVAK REPUBLIC FROM 1896 TO THE PRESENT DAY

KOVÁCSNÉ MOLNÁR ANNA¹

ABSTRACT ■ The aim of my research is to examine the role of the victim in criminal proceedings in present-day Slovakia within the framework of Slovak legal development, from Act XXXIII of 1896 to the currently applicable Code of Criminal Procedure No. 301/2005. The historical analysis centres on the realization of victims' rights and the development of their procedural position, with particular regard to the social and political factors influencing legal evolution.

The research emphasizes the significance of Act XXXIII of 1896, which laid the foundations of modern criminal procedure, as well as the transformations in the legal status of victims under the Criminal Procedure Acts of 1950, 1956, and 1961, which reflect the impact of the socialist legal order. The study also analyzes the current regulatory framework, which has been shaped in line with European legal standards concerning victims' rights.

The investigation aims to assess the extent to which equitable legal protection for victims has been achieved over the course of historical development, and how international legal norms have contributed to shaping the victim's legal standing in the Slovak Republic.

KEYWORDS: victim, offender, criminal procedure, European Union, Slovakia, legal development, interest, legislation, regulation, Czech

ABSZTRAKT ■ Kutatásom célja a jelenlegi Szlovákiában, a sértett büntetőeljárásban betöltött szerepének vizsgálata szlovák jogfejlődésben az 1896. évi XXXIII. törvénycikktől a jelenleg hatályos 301/2005. számú Büntető perrendtartásig. A történeti elemzés középpontjában a sértett jogainak érvényesülése és eljárásbeli szerepének alakulása áll, különös tekintettel a jogfejlődést befolyásoló társadalmi és politikai körülményekre.

A kutatás kiemeli a modern büntetőeljárás alapjait megeremtő 1896. évi XXXIII. törvénycikk jelentőségét, valamint a sértetti jogállás változásait az 1950., 1956. és 1961. évi büntetőeljárási törvényekben, amelyek a szocialista jogrend hatásait tükrözik. A tanulmány továbbá elemzi a jelenlegi szabályozást, amely a sértett jogait az európai jogelveknek megfelelően alakította ki.

¹ PhD hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

A vizsgálat során igyekeztem feltárni, hogy a történeti fejlődés során mennyiben sikerült biztosítani a sértettek méltányos jogvédelmét, és milyen hatást gyakoroltak a nemzetközi jogi normák a sértetti jogállás formálódására a Szlovák Köztársaságban.

KULCSSZAVAK: sértett, áldozat, büntetőeljárás, Európai Unió, Szlovákia, jogfejlődés, érdek, jogalkotás, cseh

1. BEVEZETÉS

Tanulmányom célja a sértett büntetőeljárásbeli jogállásának a fejlődésének és változásainak vizsgálata a jelenlegi Szlovák Köztársaságban, az 1896. évi XXXIII. törvénycikktől² kezdve a hatályos, 301/2005. számú büntető perrendtartásig.³ A történeti elemzés középpontjában a sértett jogainak érvényesülése, az eljárásban betöltött szerepe, valamint a különböző társadalmi elvárások és jogi körülmények által meghatározott változások állnak.

Tanulmányomban kiemelt jelentőséget tulajdonítok az 1896. évi XXXIII. törvénycikkeknek, amely megalapozta a modern értelemben vett büntetőeljárási szabályozás alapját, és vizsgálom, hogyan tükröződött ez a szabályozás a későbbi Szlovákia hatályos törvényeiben. Ezt követően részletesen elemzem a sértett szerepét az 1950.,⁴ 1956.⁵ és 1961.⁶ évi büntetőeljárási törvényekben, amelyek a szocialista jogrend keretei között születtek, kiemelve a politikai ideológia hatását a sértett jogállására. A kutatás a jelenleg hatályos 301/2005. számú büntető perrendtartást is elemzi, amelyben a sértett jogai és részvétele az eljárásban a modern európai jogelveknek megfelelően kerültek kialakításra. A tanulmány hangsúlyozza a nemzetközi és európai uniós jogharmonizáció szerepét a sértetti jogállás formálásában, különös tekintettel a sértett kártérítési és részvételi jogainak biztosítására.

A tanulmány összességében azt vizsgálja, hogy a megfigyelt időszak alatt milyen mértékben sikerült garantálni a sértettek méltányos jogi védelmét, és milyen kihívásokkal kellett szembenéznük a jogalkotóknak ezen a területen.

² 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról.

³ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. 301 ZÁKON z 24. mája 2005. https://www.slovlex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/301/vyhlasene_znenie.html.

⁴ Zákon č. 87/1950 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6obxfzygmmznnga>.

⁵ 64/1956 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-64>.

⁶ Zákon č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

Ezen kívül azt is taglalja, hogy a nemzetközi jogi normák, mint például az emberi jogokkal foglalkozó egyezmények, hogyan hatottak a sértettek jogainak kialakulására Szlovákiában.

2. JOGALKOTÁS AZ OSZTRÁK–MAGYAR MONARCHIA IDEJE ALATT

A szlovák népesség a történelmi Magyarország részeként a magyar büntető eljárásjogot követte a dualizmus idején. Ezért a jogfejlődésének kiindulópontjaként az alapvetően anyagi büntetőjogot szabályozó Csemegi-kódex⁷ és a büntetőeljárás kodifikáló 1896. évi XXXIII. törvénycikk szolgál. Tekintettel arra, hogy a korábbi időszakban nem létezett egységes eljárásrend, a büntetőeljárás írásbeli vagy szóbeli úton zajlott, és gyakran az egyházi bíróságok is szerepet kaptak, ahol szintén nem beszélhetünk egységes eljárásrendről.⁸

Az első jelentős szabályozás a Csemegi-kódexnek köszönhető, amely büntetőeljárási rendelkezéseket is tartalmazott. Ezt követően megalkották az 1896-os törvénycikket, amely az eljárást a vádelvre alapozta. A korszakhoz képest modernnek mondható büntetőeljárási törvény megalkotásánál a francia és a német jogi normák szolgáltak mintául. VERONIKA MARKOVÁ tanulmányában úgy nyilatkozott, hogy a magyar szabályozás a birodalmi törvénynél liberálisabb, humánusabb és modernebb volt.⁹ A jogszabály biztosította a felek perbeli egyenlőségét, és kimondta, hogy a bizonyítási eljárás a sértett indítványára történik. A törvény nem tett különbséget a sértett és a magánvádló között, és az eljárás megindítása sok esetben a sértett panaszától függött. Ha az ügyész nem emelt vádat, a sértett pótmagánvádlóként léphetett fel. A magánvád négy formája létezett: főmagánvád, pótmagánvád, mellékmagánvád és csatlakozó magánvád.¹⁰ A sértett meghatározott esetekben ügyvédi képviselést is igénybe vehetett.

⁷ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntetőkről és vétségekről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=87800005.TV&txtreferred=94500007.TV>. 1896. évi XXXIII. törvénycikk indokola a bűnvádi perrendtartásról.

⁸ KRATOCHWILL FERENC: A sértett jogi helyzete a magyar büntetőeljárási jogban. In: *A jogi felelősség és szankciórendszer elméleti alapjai*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1990, 22–23.

⁹ VERONIKA MARKOVÁ: *Zmeny v koncepcii trestných kódexov od roku 1918 až po súčasnosť*. <https://profil.akademia.pz.sk/webisnt/fulltext/clanky/NIA2018-2/MARKOV%C3%81%20VERONIKA%20%20Zmeny%20v%20koncepcii%20trestn%C3%BDch%20k%C3%B3dexov%20od%20roku%201918%20a%C5%BE%20po%20s%C3%BA%C4%8Dasnos%C5%A5.pdf>.

¹⁰ DR. ATZÉL BÉLA: *A bűnvádi perrendtartás (1896. évi XXXIII. t.-cz.)*. Pozsony–Budapest, Stampfel Károly kiadása, 1900, 16–23.

A magánvád jogát a sértett halála esetén közeli hozzátartozók gyakorolhatták, de a vádemelési jogot harminc napon belül kellett érvényesíteni.¹¹ Ha a magánvádló a főtárgyalás előtt ejtette a vádat, a csatlakozók átvehették annak képviselőjét. Ha a sértett nem jelent meg a tárgyaláson, az a magánvádról történő lemondásának minősült.¹²

A sértett nem számított egyenrangú félnek az eljárás során, amely elsősorban a bűnösség megállapítására irányult, nem pedig a sértetti érdekek védelmére. DOBROCSI SZILVIA tanulmányában arra a következtetésre jutott, hogy bár a sértett rehabilitációja már az első büntető perrendtartás bevezetésével megkezdődött, annak eljárásbeli szerepe a 20. század végéig nem erősödött jelentős mértékben.¹³

3. JOGALKOTÁS CSEHSZLOVÁKIA IDŐSZAKA ALATT

Az első világháborút követően, Magyarország Felvidéki részét Csehországhoz csatolták, és a két nemzet (cseh és szlovák) egységével, megalakult Csehszlovákia.¹⁴ Az egyesülést követően, mindkét nemzet megtartotta saját jogszabályi rendelkezéseit. A csehek a korábbi birodalmi jogot,¹⁵ míg a szlovákok a magyar jogot alkalmazták, egészen a jogegységesítésig, amire többszöri próbálkozás ellenére, nem került sor a szocializmus időszakáig.

A 87/1950. számú törvény módosította a Büntetőeljárás törvényt, lehetővé téve a sértettek számára, hogy a büntetőeljárás során érvényesítsék bűncselekményből eredő követeléseiket. A törvény megszüntette a magán- és pótmagánvádat, kizárólag az ügyész jogosítva fel vádemelésre. A sértett polgári igényét az adhéziós eljárás keretein belül érvényesíthette.¹⁶ Erre vonatkozó igényét a bírósági ítélethozatalig be kellett nyújtania. Igényének bejelentésére nem volt lehetőség a fellebbviteli eljárás során, viszont, ha a büntetőeljárás során hozott ítéletet hatályon kívül helyezték, akkor az adhéziós döntés újraértékelhetővé

¹¹ ATZÉL 1900, 26.

¹² Ibid. 24–26.

¹³ DOBROCSI SZILVIA: A sértett jogérvényesítési lehetőségeinek változása a büntetőeljárásban. *Glossa Iuridica*, 2023 (5–6).

¹⁴ PAKSA RUDOLF – NAGY BÉLA: 1918–1924. *Az Osztrák–Magyar Monarchia felosztása*. Bölcsészettudományi Kutatóközpont, <https://tti.abtk.hu/terkepek/terkepek/1918-1924-az-osztrak-magyar-monarchia-felosztasa>.

¹⁵ Zákon č. 119/1873 ř. z. 119. Zákon, daný dne 23. května 1873, jímž se zavádí nový řád soudu trestního. <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjy4zv6mjrhwta>.

¹⁶ JURAJ KAŠČÁK: Postavení poškozeného a oběti v systému českého trestního práva procesního a viktimologie. https://is.muni.cz/th/kuyb6/Juraj_Kascak_-_diplomova_praca.pdf.

vált.¹⁷ A sértett kárigényének védelmét is szavatolta a jogszabály, biztosítva, hogy amennyiben megalapozott ok állt fenn a követelés kielégítésének elmaradására, abban az esetben kérhette a követelés biztosítását. Fontos újdonság az előző jogszabályhoz képest, hogy ha az adhéziós eljárásban már született döntés, a sértett később polgári perben nem érvényesíthette ugyanazon igényét. Az adhéziós eljárásban a bíróság döntése véglegessé vált, ami megakadályozta a sértett ismételt igényérvényesítését polgári perben, kivéve, ha a büntetőeljárásban nem született határozat a követelésről. A sértett csupán olyan követeléseket érvényesíthetett, amelyekre polgári peres eljárás keretein belül is lehetősége lett volna.¹⁸ Összességében a törvény célja a büntetőeljárás egyszerűsítése és a sértettek által elérhető elégtétel biztosítása volt, amelyek mellett a sértett jogállása jelentős mértékben csökkent.¹⁹

A 64/1956 számú Büntetőeljárási törvény,²⁰ az 1950-es jogi szabályozáshoz hasonlóan, a sértett jogállását néhány lényeges eltéréssel szabályozta. A közbírói vádemelés mellett a magánvádas cselekmény továbbra sem volt megengedett, ugyanakkor a sértettet a bíróság polgári peres eljárásra utalhatta, ha az nem tudta bizonyítani követelésének jogalapját, vagy ha ezzel a büntetőeljárás elhúzódott volna. Újdonság volt, hogy a sértettet, mint perbeli szereplőt határozták meg, de csak azon személyek minősülhettek sértetteknek, akinek a bűncselekmény kárt okozott, és akinek igénye érvényesíthető lett volna a polgári bíróság előtt is, feltéve, hogy az illető nem volt a bűncselekmény vádlottja vagy társvádlottja.²¹

A törvény kibővítette a sértett követeléseinek körét. Lehetővé tette az egészségkárosodásból eredő igények, az orvosi költségek és az elmaradt keresetek követelését, haláleset esetén pedig az eltartottak számára járadék igényének bejelentését.²² Fontos, hogy a sértettnek a kártérítési igényét a főtárgyalás előtt be kellett benyújtania, amely elősegítette a bírósági döntéshozatalt.²³ A jogszabály kötelezte nyomozó hatóságokat és az ügyészséget, hogy tájékoztassák a sértettet jogairól és segítsék azok érvényesítését.²⁴

Eltér a korábbiaktól, hogy a sértett nem fellebbezhetett a bíróság döntése ellen, de polgári bírósághoz fordulhatott, ha nem volt elégedett az adhéziós eljárás

¹⁷ MIROSLAV RŮŽIČKA – FRANTIŠEK PÚRY – JANA ZEŽULOVÁ: *Poškození a adhezni řízení v České republice*. Praha, C. H. Beck, 2007, 99.

¹⁸ JUDr. KRISTÍNA JURIŠOVÁ: *Poškození v predsúdnom konaní*. Praha, Leges, 2017, 43–44.

¹⁹ § 48–49. zákona č. 87/1950 Zb. Zákon o trestnom konaní súdnom.

²⁰ Zákon č. 64/1956. Zb. 64. Zákon z 19. decembra 1956 o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok). <https://www.epi.sk/zz/1956-64/znenie-0> (utolsó letöltés: 2025. február 2.).

²¹ § 7. ods. (10) zákona č. 64/1956. Zb.

²² JURIŠOVÁ 2017, 44–46.

²³ § 60. ods. (1) zákona č. 64/1956 Zb.

²⁴ § 41. ods. (2) zákona č. 64/1956 Zb.

eredményével.²⁵ A törvény biztosította a sértett kárának megtérítése érdekében a dolgok visszaszolgáltatását, vagy a vagyon zárolását, amennyiben felmerült az a gyanú, hogy a vádlott vagyonát elidegeníti.²⁶ A sértett követeléseiről szóló döntés ezúttal is az ítélet része volt, és önálló végrehajtható határozatnak minősült, megőrizve ezzel a jogi követelések érvényesíthetőségét.

A 141/1961. számú Büntetőeljárási törvény,²⁷ amely Csehországban ma is hatályban van, szoros kapcsolatban állt a korábbi szabályozásokkal, különösen a sértett jogainak védelmét illetően. Az új szabályozás célja a sértettek jogainak kiterjesztése volt, lehetővé téve számukra, hogy ne csak anyagi, hanem az erkölcsi kárra is igényt tarthassanak.²⁸ A sértettnek joga volt az ügyiratokba való betekintésre, a bizonyítási eljárásban való részvételre, a kárigény előterjesztésére, valamint a jogorvoslati lehetőségek érvényesítésére. A sértettet, a büntetőeljárásban érvényesíthető jogairól tájékoztatnia kellett az eljáró hatóságoknak. Fontos, hogy a sértett nem lehetett egyben vádlott is. Ha mégis hasonló helyzet következett be, úgy a bíróságnak határozatban döntenie kellett a sértetti elismerés elutasításáról.²⁹

A vádemelés kizárólag a közzvádló jogosultsága volt, azonban az ügyész indítványozhatta a bíróságnak a sértett kártérítési igényének elbírálását is.³⁰ A kártérítés során a helyreállítás elsődlegességének elvét alkalmazták, azaz döntően a büntetett állapot helyreállítása volt a cél, és csak ennek megghiúsulása esetén alkalmaztak pénzbeli kártérítést. A sértett kérhette a bíróságtól a vádlott vagyonának zár alá vételét is, hogy megakadályozza annak elidegenítését.³¹ Az új jogszabály tehát jelentős mértékben kiterjesztette a sértettek jogait és perbeli lehetőségeit a büntetőeljárás keretében.

A törvényt a megalkotását követően 36 alkalommal módosították. A sértett szempontjából három jelentős változást emelek ki. Az 57/1965. számú törvénymódosítás lehetőséget adott a sértetteknek, hogy panaszt nyújtsanak be az ügy elutasítása ellen, amennyiben ők maguk is bejelentették a bűncselekményt. Ez a változás hozzájárult ahhoz, hogy a sértettek ne csupán a polgári jogi kártérítési döntések ellen élhessenek jogorvoslattal, hanem befolyásolhassák az ügy érdemi

²⁵ RŮŽIČKA – PŮRY – ZEŽULOVÁ 2007, 187.

²⁶ § 44. ods. (1) zákona č. 64/1956 Zb.

²⁷ Zákon č. 141/1961 Zb 141. Zákon z 29. novembra 1961 o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok). <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1961/141/19690101.html>.

²⁸ § 43. ods. (1).

²⁹ § 44. ods. (1)–(2) zákona č. 141/1961 Zb. Zákon o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

³⁰ § 43. ods. (3) zákona č. 141/1961 Zb.

³¹ § 47. ods. (1)–(5) zákona č. 141/1961 Zb.

eldöntését is.³² A 48/1973. számú törvény bevezette a büntetőparancs intézményét, amely gyökeresen megváltoztatta a sértettek helyzetét. Az új szabályozás lehetetlenné tette, hogy a bűncselekmény következtében felmerült kártérítési igényeket a büntetőeljárás keretében bírálják el; helyette a sértetteket automatikusan a polgári bírósághoz irányították.³³ A 178/1990. számú törvénymódosítás szintén jelentős változásokat eredményezett, amelyeket többek között nemzetközi jogi dokumentumok inspiráltak. Az egyik legfontosabb újítás a közvetlen ügyészi fellépés megszüntetése volt a sértett nevében, ha a sértett erre nem adott engedélyt. Ezzel párhuzamosan bevezették a „sértett beleegyezésével üldözendő bűncselekmények” fogalmát. Ez alapján bizonyos bűncselekmények esetén a büntetőeljárás megindítása, valamint lefolytatása a sértett beleegyezéséhez kötődött, különösen olyan esetekben, amikor a sértett és az elkövető között rokoni vagy hasonló kapcsolat állt fenn.³⁴

1993. január 1-jén Csehszlovákia a Szlovák Köztársaságra és a Cseh Köztársaságra vált szét. A Szlovák Köztársaság alapító nyilatkozata, vagyis a 460/1992. számú alkotmány kifejezte, hogy az új állam (‘Ústava Slovenskej republiky’),³⁵ hogy csatlakozni kíván az Európai Tanácshoz. Ennek érdekében elkötelezte magát a demokratikus többpártrendszer fenntartása, valamint az emberi és állampolgári jogok tiszteletben tartása mellett. Az új állam ezzel kívánta megteremteni a szabadság, az igazságos rend és a béke garanciáit, biztosítva polgárai számára a demokratikus jogállamiság kereteit. Szlovákia önállósodását követően, a 301/2005 törvény megalkotásáig, a büntetőeljárás e célkitűzéseknek megfelelően húsz alkalommal módosult.

4. AZ EURÓPAI UNIÓ HATÁSA A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG JOGALKOTÁSÁRA

A Szlovák Köztársaság alkotmányában – annak 90/2001. számú módosítása szerint – a nemzetközi szerződések aláírását követően, az Európai Közösségek és az Európai Unió jogilag kötelező érvényű aktusai elsőbbséget élveznek a Szlovák Köztársaság törvényeivel szemben. Alkotmányos normává vált az is, hogy

³² Zákon č. 57/1965 Zb. 57. Zákon zo 17. júna 1965, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) <https://www.epi.sk/zz/1965-57>.

³³ § 314 f. ods. (1) e) zákona č. 48/1973 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1973/48/19730701.html>.
ANTONÍN RŮŽEK: *Trestní řád: komentář*. 2. vyd. Praha, Panorama, 1981, 147-148.

³⁴ § 11. ods. (1) h) zákona č. 178/1990 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/178/19900701.html>.

³⁵ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej Republiky. https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/vyhlasene_znenie.html.

az emberi jogokról és alapvető szabadságokról szóló nemzetközi szerződések, amelyek végrehajtásához nem szükséges törvény, valamint azok a nemzetközi szerződések, amelyek közvetlenül jogokat és kötelezettségeket keletkeztetnek természetes és jogi személyek számára, és amelyeket a törvényben meghatározott módon ratifikáltak és kihirdettek, elsőbbséget élveznek a nemzeti törvényekkel szemben.³⁶ Így Szlovákia az Európai Unióhoz való 2004-es csatlakozása után arra törekedett, hogy alkalmazkodjon az új követelményekhez, és ennek megfelelően át is alakította jogrendszerét. Ennek részeként 2005. május 24-én elfogadták a 301/2005. számú törvényt a Büntető perrendtartásról, amely 2006. január 1-jén lépett életbe. A törvény beépítette a Tanács 2001. március 15-i, az áldozatok jogállásáról szóló 2001/220/IB kerethatározatát,³⁷ valamint a Tanács 2002. június 13-i 2002/465/IB kerethatározatát³⁸ is. Ezek a törvénymódosítások a sértettek jogi helyzetét, megerősítve jogorvoslati lehetőségeiket, ugyanakkor figyelembe véve a sértettel való kapcsolatok komplexitását is.

A jelenleg hatályos törvény szövege 58 módosítást követően alakult ki. A sértettet érintő módosítások közül a 204/2013. számú törvény szerint³⁹ beiktatta az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelvét,⁴⁰ a 2011/93/EU irányelvét,⁴¹ és a 2004/38/EK⁴² irányelvét. A 274/2017. számú törvény – amelyek

³⁶ Čl. 7. zákona 460/1992 Zb. Časová verzia predpisu účinná od 01.07.2001 do 31.12.2001. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20010701.html> (utolsó letöltés: 2025. február 12.).

³⁷ A sértett jogállásáról szóló Európai Unió Tanácsa 2001/220/IB kerethatározata, az Európai Unió Hivatalos lapja 2001.3.22.

³⁸ A Tanács kerethatározata (2002. június 13.) a közös nyomozócsoportokról 2002/465/IB <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A2002F0465> utolsó letöltés: 2025. február 4.

³⁹ Zákon č. 204/2013 Z. z. 204. zákon z 25. júna 2013, ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a doplňajú niektoré zákony. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2013-204> (utolsó letöltés: 2025. február 10.).

⁴⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. <https://jogkodex.hu/doc/4093155> (utolsó letöltés: 2025. február 10.).

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. <https://jogkodex.hu/doc/8305641> (utolsó letöltés: 2025. február 10.).

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK,

döntő szerepe van a sértetti jogok szempontjából –,⁴³ beiktatta a Tanács 2004. április 29-i 2004/80/EK irányelvét⁴⁴ a bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról, továbbá az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelvét a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról. A bűncselekmények áldozatairól szóló 49/2023. számú törvény⁴⁵ módosításának köszönhetően jogszabály 134. § (1) 4) pontjában meghatározott az „elkövető” szó helyébe „a sértett által elkövetőként azonosított személy, bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személy vagy olyan személy, aki ellen büntetőeljárás folyik” szöveg lépett.⁴⁶ A törvény ezen túl az áldozat másodlagos viktimizációval szembeni védelme érdekében is tartalmaz előremutató rendelkezéseket.⁴⁷ A módosítások a nemzetközi és az uniós jogalkalmazásnak való jogharmonizációnak kívántak megfelelni, figyelembe véve a sértettek érdekeit.

A Tanács 2004/80/EK irányelve biztosítja, hogy a bűncselekmények áldozatai kártérítésben részesülhessenek, függetlenül attól, hogy az Európai Unió mely tagállamában követték el a bűncselekményt. Az irányelv célja egy olyan együttműködési mechanizmus kialakítása, amely megkönnyíti a határon átnyúló ügyekben az áldozatok kártérítési igényeinek érvényesítését. Ennek alapját,

a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről. <https://jogkodex.hu/doc/1853955>.

⁴³ Zákon č. 274/2017 Z. z. 274. zákon z 12. októbra 2017 o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2017-274>.

⁴⁴ A Tanács 2004/80/EK irányelve (2004. április 29.) a bűncselekmények áldozatainak kártérítéséről. <https://jogkodex.hu/doc/1177210>.

⁴⁵ Zákon č. 49/2023 Z. z. 49. zákon z 2. februára 2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2023-49>.

⁴⁶ V § 135 ods. 1 sa slovo „páchatelovi“ nahrádza slovami „osobe, ktorú obeť označila za páchatela, k osobe, ktorá je podozrivá zo spáchania trestného činu, alebo k osobe, proti ktorej sa vedie trestné konanie“ a slovo „páchatela“ sa nahrádza slovami „osoby, ktorú obeť označila za páchatela, osoby, ktorá je podozrivá zo spáchania trestného činu, alebo osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie“.

⁴⁷ V § 8 odsek 3 zníe:

„(3) V záujme ochrany obete pred druhotnou viktimizáciou možno

a) lekárske vyšetrenie prikázať v nevyhnutnej miere a len vtedy, ak je to potrebné na účely trestného konania,

b) viesť výsluch obzvlášť zraniteľnej obete v prípravnom konaní spravidla osobou pohlavia určeného vypočúvanou osobou, ak tomu nebránia závažné dôvody,

c) tlmočiť výsluch obzvlášť zraniteľnej obete spravidla osobou pohlavia určeného vypočúvanou osobou, ak tomu nebránia závažné dôvody,

d) klásť otázky smerujúce do intímnej oblasti vypočúvanej obete, len ak je to nevyhnutné pre objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie.“

a tagállamokban szándékosan elkövetett bűncselekmények áldozatainak kártérítésére vonatkozó nemzeti szabályozások képezik. Az irányelv hozzájárul az áldozatok jogainak megerősítéséhez, valamint ahhoz, hogy minden tagállamban hatékony és méltányos kártérítési rendszer működjön. Mivel a tagállamok részére kötelezővé és szükségszerűvé vált az egységes eljárás és jogalkalmazás kialakítása és beépítése a szlovák jogrendbe, egy olyan fejlődést biztosított a sértett kárának megtérítése terén, amely fokozatosan bővítette a sértett kárigényének lehetőségeit. A sértett részére eleinte csupán a dologi kár megtérítését tették lehetővé, amely a későbbiek során kiegészült az egészségkárosodásból eredő károk megtérítésével, majd az erkölcsi károkéval is. A jelenlegi szabályozás 46. §-a rendelkezik arról, hogy kit tekintünk sértettnek és arról is, hogy a sértettnek joga van kártérítési igény benyújtására. Kártérítési igényében meg kell jelölnie annak jogalapját és érvényesíteni kívánt összecszerűségét is, valamint bizonyítékokkal kell alátámasztania azt.⁴⁸ A sértett, a büntetőeljárás során benyújtott polgári jogi igényét köteles volt időben benyújtani, mivel ennek elmulasztása esetén a bíróság nem dönthet a kártérítési igényről az úgynevezett adhéziós eljárás keretében. Az adhéziós eljárás lehetővé teszi, hogy a sértett polgári jogi igényét a büntetőeljárás részeként érvényesítse, anélkül, hogy külön polgári pert kellene indítania. A kártérítés megilleti a sértettet, ha a büntetőeljárásban jogerőre emelkedett az olyan tartalmú ítélet vagy végzés, amellyel az elkövetőt a bűncselekmény elkövetésében bűnösnek ismerik el,⁴⁹ vagy olyan ítélet, amellyel a vádlottat csak azért mentették fel, mert életkora vagy elmebaj miatt nem büntethető.

5. ÖSSZEGZÉS

A szlovák jogfejlődés során elmondható, hogy a sértett büntetőeljárási szerepe folyamatos változásokon ment keresztül, amelyet befolyásoltak a történelmi események, politikai nézetek, továbbá a nemzetközi és uniós elvárások. Az általam első jogszabályként megjelölt bünvádi perrendtartás megalkotásakor jellemző ideológiát, először felváltotta az állam központi szerepe, majd a jogfejlődéssel egyidejűleg kialakult egy sértett központú eljárás, amelynek során a sértett kártérítésén kívül szerepet kapott a sértett erkölcsi megbecsülése, emberi méltóságának elismerése, egyéni szükségleteinek megfelelő elbánás biztosítása. Bár a jogszabályi rendelkezések széles körű lehetőségeket biztosítanak a sértett számára, a gyakorlatban a jogszabály által biztosított jogok gyakran sérülnek.

⁴⁸ § 46. zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

⁴⁹ § 287. zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Ha nagyon szigorú akarok lenni, és felteszem a kérdést, hogy milyen hiányosságokra vezethető vissza a gyakorlati kivitelezés, akkor leginkább annak tudnám be, hogy a sértetteket már az ügynevezett áldozattá válás előtt tájékoztatni kellene arról, hogy esetleges sértetté válásuk esetén milyen jogaik lehetnek, továbbá milyen szakmai segítségeket vehetnek igénybe. Annak ellenére, hogy ezeket az információkat már több internetes oldal is bemutatja, figyelemmel kellene lenni arra is, hogy sokan nem rendelkeznek internetes elérhetőséggel, és a személyes fórumoknak sokszor nagyobb hatása van, mint egy internetes oldal elolvasásának.

Itt említeném, hogy a rendőröknek, a bíróságokon és ügyészségeken dolgozóknak, az ügyvédeknek és a pszichológusoknak, olyan szakmai képzéseken kellene részt venniük, amelyek során olyan ismeretekhez juthatnának, amelyek segítséget adnának az ügyek pszichés vonatkozásainak feldolgozásához is. Nem elhanyagolható szempont a sértett-áldozattá válás megelőzése. Ehhez pszichológiai segítséget javaslok igénybe venni a rendőri szervek képzéséhez, ugyanis a rendőrségen gyakran vannak olyan bejelentések, amelyek arra utalhatnak, hogy a későbbiekben bűncselekmény áldozatává válhat az adott bejelentő. Álláspontom szerint, amennyiben ezekre az esetekre a rendőri szervek érzékenyebben és szakszerűbben reagálnának, és az érintett személyeket már ekkor a megfelelő szakértőhöz (pl. áldozatsegítő központok) irányítanák, elkerülhetővé válna nagyon sok bűncselekmény bekövetkezése.

Bár a sértett kártérítési igényének lehetőségei a jogalap tekintetében bővültek, álláspontom szerint nincs az az erkölcsi vagy egészségkárosodásra visszavezethető kár, amit ki tudna elégíteni annak pénzben kifejezett értéke. Amíg a dologi kárt valóban megtérítettnek tekintem a pénzbeli kiegyenlítést követően, addig a maradandó egészségkárosodás, vagy erkölcsi sérelem olyan mély nyomokat hagyhat a sértettben, amelyek egy életen át végig kísérik, és azok valós megtérülése, sosem valósulhat meg.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

ANTONÍN RŮŽEK: *Trestní řád: komentář*. 2. vyd. Praha, Panorama, 1981.

Dr. ATZÉL BÉLA: *A bűnvádi perrendtartás (1896. évi XXXIII. t.-cz.)*. Pozsony–Budapest, Stampfel Károly kiadása, 1900.

JUDr. KRISTÍNA JURIŠOVÁ: *Poškozený v predsúdnom konaní*. Praha, Leges, 2017.

JURAJ KAŠČÁK: *Postavení poškozeného a oběti v systému českého trestního práva procesního a viktimologie*. https://is.muni.cz/th/kuyb6/Juraj_Kascak_-_diplomova_praca.pdf.

KRATOCHWILL FERENC: A sértett jogi helyzete a magyar büntető eljárási jogban. In: *A jogi felelősség és szankciórendszer elméleti alapjai*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1990.

MIROSLAV RŮŽIČKA – FRANTIŠEK PŮRY – JANA ZEŽULOVÁ: *Poškození a adhezni řízení v České republice*. Praha, C. H. Beck, 2007.

PAKSA RUDOLF – NAGY BÉLA: *1918–1924. Az Osztrák–Magyar Monarchia felosztása*. Bölcsészettudományi Kutatóközpont, <https://tti.abtk.hu/terkepek/terkepek/1918-1924-az-osztrak-magyar-monarchia-felosztasa>.

VERONIKA MARKOVÁ: *Zmeny v koncepcii trestných kódexov od roku 1918 až po súčasnosť*. <https://profil.akademiapz.sk/webisnt/fulltext/clanky/NIA2018-2/MARKOV%C3%81%20VERONIKA%20%20Zmeny%20v%20koncepcii%20trestn%C3%BDch%20k%C3%B3dexov%20od%20roku%201918%20a%20C5%BE%20po%20s%C3%BA%C4%8Dasnos%C5%A5.pdf>.

Jogszabályok

1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntetőkről és vétségekről
1896. évi XXXIII. törvénycikk indokolása a bűnvádi perrendtartásról

A sértett jogállásáról szóló Európai Unió Tanácsa 2001/220/IB kerethatározata, az Európai Unió Hivatalos lapja 2001.3.22.

A sértett jogállásáról szóló Európai Unió Tanácsa 2001/220/IB kerethatározata, az Európai Unió Hivatalos lapja 2001.3.22.

A Tanács kerethatározata (2002. június 13.) a közös nyomozócsoportokról 2002/465/IB <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0465>

Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályaon kívül helyezéséről. <https://jogkodox.hu/doc/1853955>.

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. <https://jogkodex.hu/doc/4093155>.

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. <https://jogkodex.hu/doc/8305641>.

Zákon č. 119/1873 ř. z. 119. Zákon, daný dne 23. května 1873, jímž se zavádí nový řád soudu trestního. <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyg4zv6mjrhwta>.

Zákon č. 141/1961 Zb. Zákon o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

Zákon č. 178/1990 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok. <https://www.slovlex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/178/19900701.html>.

Zákon č. 204/2013 Z. z. 204. zákon z 25. júna 2013, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2013-204>.

Zákon č. 274/2017 Z. z. 274. zákon z 12. októbra 2017 o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2017-274>.

Zákon č. 57/1965 Zb. 57. Zákon zo 17. júna 1965, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) <https://www.epi.sk/zz/1965-57>.

Zákon č. 87/1950 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyuf6obxfzygmmznaga>.

Zákona č. 48/1973 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok. <https://www.slovlex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1973/48/19730701.html>.

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej Republiky. https://www.slovlex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/vyhlasene_znenie.html.